

18. **Kosztza József (1861-1949)**

Párizsi kárikat, 1911.

Olaj, vászon
52,5x45 cm
Jelezve jobbra lent: Kosztza J.

Reprodukálva:

• Bényi László: Kosztza József,
Budapest, 1959. 20. kép

Kikiáltási ár: 2 600 000 Ft

Jobb sors

Kosztza huszoneves fejjel kezdte meg festészeti tanulmányait Bécsben és ötvenhat éves koráig kellett várnia első önálló kiállítására. Az 1917-es Ernst múzeumbeli kiállításán a tehetséges, "fiatal" magyar festőként ünnevelt érett Kosztzát láthatta a nagyközönség, aki "Katóka-képeivel" és szentesi festményeivel vonult be a magyar művészettörténet-írásba. A magyar műkritika 1917-ben több cikket szentelt Kosztzának, mint a festői pályán addig eltöltött jó húsz éve alatt összesen. A szentesi "birtokos" azonban ekkor már maga mögött tudta első erkölcsi és anyagi sikereit is. 1897-ben *Hazatérők* című képével elnyerte a Múbarátok 1500 koronás díját, 1905-ben pedig a Fraknoi-ösztöndíjjal Rómába utazhatott. Az elismerések ellenére Kosztza állandóan a vevők hiányára panaszkodott magánleveleiben, mindazonáltal kitartott a maga sajátos alföldi "finom naturalizmusa" mellett. 1910-ben végre jobbra fordult a "fiatal" festő sorsa. A *Mezei munkásokra* kétezer koronás Röck Szilárd-díjat kapott, ennek jóvoltából utazhatott el a festészet akkori fővárosába, Párizsba. A következő évben a 4200 koronás Andrássy-díj újabb elismerést hozott számára és megoldani látszott anyagi gondjait. (Ebben az időben egy aratómunkás napi egy koronát keresett.)

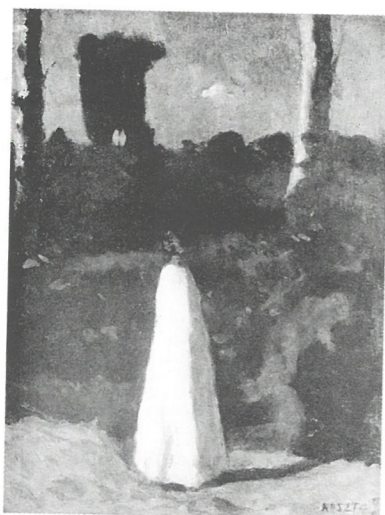
Kosztza Párizsa

Kosztza gazdag életművében különleges helyet foglal el a *Párizsi kárikat*. Első monográfiusa, Bényi László szerint ez az egyetlen "párizsi képe", az egyetlen festménye, amely párizsi tartózkodásának emlékéét őrzi. (1917-es kiállításának műtárgyjegyzékében szerepel egy Báro Hatvany Ferenc tulajdonában lévő festmény (*A Luxembourg-kertben*), de ez további adatok híján akár még azonos is lehet a Bényi által reprodukált *Párizsi kárikattal*.) Egyetlen Párizsban keletkezett festménye alapján elég nehéz megállapítani, hogy milyen képet alkotott magának Kosztza a festők Mekkájáról. Az biztos, hogy festői stílusát és képi világát nem változtatta meg párizsi tanulmányútja. Korábbi tanítványa, Perlrott Csaba Vilmos emlékei szerint még Manet-t és Renoirt sem kedvelte, a neósokra oly nagy hatást gyakorló Matisse-t pedig kifejezetten utálta. Nem kereste a Matisse-ért rajongó, fiatalabb magyar festők társaságát sem, inkább órák hosszat rajzolt egyedül a Louvre-ban. Úgy tudjuk, leginkább Delacroix és Goya festményei nyerték el tetszését. A *Párizsi kárikat* is csak témaválasztásában állítható párhuzamba az impresszionisták nagyvárosi ikonjaival, ecsetkezelése és színvilága több szállal kapcsolódik Delacroix, vagy még inkább Munkácsy festészetéhez, mint a korszak párizsi avantgarde-jához.

A "bágyadt" stílus ereje

A *Párizsi kárikat*nak nemcsak témája, de stílusa is különleges helyet biztosít az életműben. 1911-ben keletkezett, abban az időben, amikor a nagy sikerek után Kosztza finom naturalizmusa kimerültni látszott. A szakirodalom Elek Artúr 1915-ös jelzőjét magáévá téve "bágyadt"-nak nevezi a tízes évek első felének festői korszakát, talán azért, hogy ezáltal is kiemelje az 1917-es kiállításon feltűnő stílusváltás erejét. Ma már azért is nehéz megítélnünk a tízes évek elejének bágyadtságát, mivel elég kevés mű datálható pontosan erre az időszakra. Ha elfogadjuk a *Párizsi kárikat* datálását, akkor az 1917-es "új Kosztza" egyik első remekművét kell látnunk benne, amelyet éppoly erőteljes színekkel és ecsetvonásokkal vitt fel a vászonra, mint a szentesi tanyavilág későbbi motívumait. Az elegáns párizsi hölgyhöz hasonló jelenséggel azonban 1917 után már nem nagyon találkozhatunk Kosztzánál. A rózsaszínbe játszó fehér alak éppúgy, mint a lilás-rózsaszínes talaj a festő 1900-as évekbeli finom naturalizmusának reminiscenciáit hordozza magában. Az arisztokratikus figura legközelebbi analógiája egy 1907 körülre datált fehér ruhás nő lehet (*Tűj fehér ruhás nőalakkkal*). Amíg azonban az 1907-es kép még Millet, Bastien-Lepage és Ferenczy igézetében fogant, addig a *Párizsi kárikat*ban – egyértelműen megfogható analógiák híján – az "új", élénkebb, színcsebb, realistább Kosztzát ünnepelhetjük.

Hornyik Sándor

Kosztza József: Tűj fehér ruhás nőalakkkal, 1907 körül, olaj, vászon, 92 x 68 cm.

